

Recenze / Reviews

**Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞.
Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné
nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní
rysy člověka**

**Introduction to caputology: The Head I – mild ∞.
A cycle characterizing in poetic and artistic hyperbole
intellectual, a/social and professional traits of man**

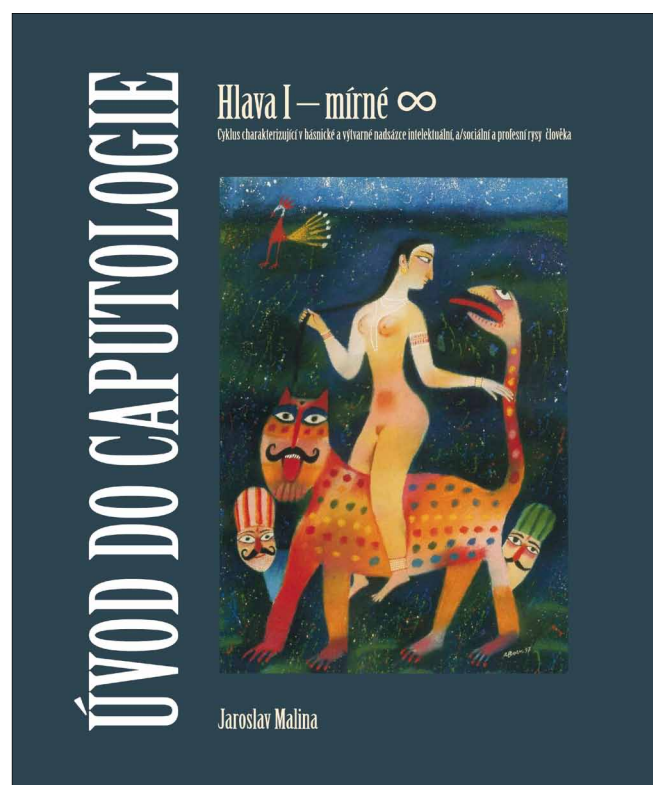
VÁCLAV SOUKUP

Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Ve vědecké a umělecké monografii Jaroslava Maliny *Úvod do caputologie* je ústředním hrdinou stejně jako v jeho předcházejících knihách člověk v kontextu kultury. Malina po celý svůj život neustále testuje možnosti interdisciplinární a holisticky koncipované antropologie. Podobně jako průkopníci americké obecné antropologie, Franz Boas nebo Marvin Harris, tvrději a programově překračuje hranice speciálních věd o člověku, společnosti a kultuře. Činí tak neortodoxně a v intencích postmoderní vědy také zběsile, dravě a hravě. Charakteristickým rysem Malinových prací je totiž teoretická a metodologická kreativita s puncem lehké zlotřilosti.

Malina do světa české vědy vstoupil před mnoha lety jako nonkonformní mladý muž, jehož cílem bylo analyzovat, interpretovat a systematicky prezentovat metody a paradigmaty světové archeologie a antropologie. V období vědeckého růstu si úspěšně pohrával s dichotomií spojující imaginaci krásné literatury a tvrdá data vědecké fikce. Ve zralém věku ale dospěl k antropologické syntéze a víře, že člověka je nezbytné studovat z co nejširšího spektra vědeckých i uměleckých perspektiv. Po celý život jej totiž provázela touha spojit nespojitelné – umění, vědu a filozofii. Tímto postojem by nesporně potěšil německého filozofa Georga Hegela, který byl také přesvědčen, že klíčem k adekvátnímu pochopení člověka je reflexe světa jak prostřednictvím umění, tak vědy a filozofie. Tento exkurz je nezbytný k tomu, abychom správně analyzovali a interpre-

tovali Malinovy „Hlavy“ v širším antropologickém kontextu. Monografie *Úvod do caputologie* je totiž součástí jeho dlouhodobého projektu, jehož cílem je integrace různých úhlů pohledu na člověka. Malina patří k reprezentantům osvícenské encyklopedické tradice, která umožňovala lidem orientovat se ve světě, který je obklopuje. Umění psát dobré encyklopedie je „řemeslo urozených“ a současně umění vysvětlit „neurozeným“, proč má smysl zamýšlet se nad pojmy, které nám umožňují konceptualizovat svět. Malina v průběhu svého života ale také pochopil, že prostřednictvím pojmů a kategorií vytváříme ze světa kulturní konstrukci. V intencích symbolické antropologie proto v sérii svých posledních knih pohlíží na svět jako na sémiotický text, který se pokouší prostřednictvím sítě

Přebal knihy: Jaroslav Malina, *Úvod do caputologie: Hlava I – mírné ∞*. Cyklus charakterizující v básnické a výtvarné nadsázce intelektuální, a/sociální a profesní rysy člověka. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2019, 480 stran.

encyklopedických pojmů a kategorií konceptualizovat, popsat a vysvětlit. Kniha, kterou napsal, je výjimečná tím, že „Hlavvy“ spojuje s vědeckou prezentací, sémantickým kontextem a výtvarnou krásou. Teprve při čtení jeho textů si uvědomíme, že „není hlava jako hlava“. Malina dodržuje koncepci svých předchozích hravých slovníků a encyklopedií.

Téma „Hlav“ a jejich výtvarné prezentace ale jeho touze pochopit svět prostřednictvím jasně definovaných pojmů a kategorií vtisklo novou dimenzi. Malinův přínos je evidentní. On je tím, kdo verši vytváří divadelní situaci a poté prostřednictvím encyklopedicky jasně definovaných pojmů vláká čtenáře na jeviště. „Hlavvy“ asociují neuvěřitelně velké množství nadčasových situací a díky Malinově síti pojmů čtenář může v bludišti buď slastně zabloudit na stezkách imaginace, nebo se neztratit a racionálně najít svůj cíl. Malinova kniha *Úvod do caputologie* je příběh o neustálém otevírání tří základních dimenzí lidské existence. První dimenze je spjatá s vírou v reálnou existenci světa, který nás překračuje. Druhá dimenze se vztahuje k lidské touze konceptualizovat a definovat svět, který nás obklopuje. Třetí dimenze reflektuje myšlenku, že svět je kulturní konstrukce – sémiotický text, který lidé vytvářejí v průběhu své sociální interakce. Při čtení Malinovy knihy si člověk uvědomí, jak významnou roli při deskripci a interpretaci světa hrají pojmy a kategorie. Malina, podobně jako americký antropolog Clifford Geertz, pohlíží na člověka jako na zvíře, které je spoutané sítí významů, jež si samo vytvořilo. Absurdita lidské existence vyplývá z faktu, že člověk je jak produkt, tak tvůrce kultury. V průběhu lidské evoluce lidé postupně transformovali přírodu do podoby materiální kultury, která zpětně ovlivňovala vzorce jejich myšlení a jednání. Materiální báze kultury vystupující v podobě artefaktů ale tvoří pouze jednu dimenzi superorganické reality, jež člověka obklopuje. Neméně důležitá je symbolická báze kultury, vystupující v podobě znaků, jejichž ohnisko tvoří pojmy a kategorie. Malina si je velmi dobře vědom toho, jak významnou roli pojmy a kategorie v lidském životě hrají. Proto dlouhodobě, systematicky a cílevědomě píše interdisciplinárně koncipované antropologické slovníky a encyklopedie, které prostřednictvím jasně definovaných pojmů a kategorií umožňují lidem hlouběji pochopit přírodní a sociokulturní realitu. Poselství Malinových prací je přímočaré: „Neredukujme svět na materiální objekty, těm vtělují skutečný život symboly a znaky, jimiž je označujeme.“

Stejně přímočará je koncepce Malinových „Hlav“, která je oslavou významové bohatosti a kontextuální rozmanitosti českého jazyka. Na první pohled se jedná o další z četných Malinových slovníků. Tato kategorizace je ale zavádějící, neboť způsob, jímž autor prezentuje rozsáhlou typologii „Hlav“, je postmoderně polysémantický. Podobně jako v antickém dramatu je každá „Hlava“ představena prostřednictvím „expozice“ – v tomto případě Malinových nonkonformních veršů, které uvádějí na scénu „Hlavu“ hlavního hrdiny. V následných encyklopedických odkazech upozorňujících na historické a sociokulturní souvislosti, v nichž se „Hlava“ ocitla, si může čtenář užít kontextuálních situací, jako jsou „kolize“, „krize“ a „peripetie“. Závěrečnou „katarzi“ poskytne výtvarná

vizualizace typu „Hlav“, jíž lze chápat jako antropologické a filozofické poselství na téma fyzické rozmanitosti a mentální rozporuplnosti lidské existence.

Za zásadní pozitivum je možné označit mezioborovou syntézu různých přístupů ke studiu člověka a autorovu schopnost oscilovat svými úvahami na hranici umění, vědy a filozofie.

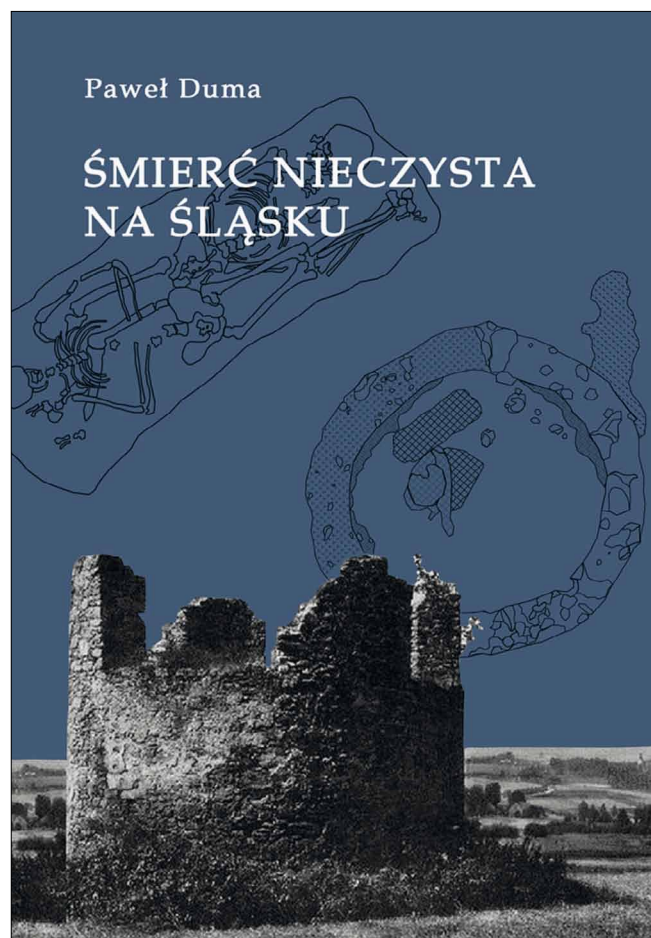
Duma, Paweł: *Śmierć nieczysta na Śląsku*

Duma, Paweł: *Unclean death in Silesia*

ALICA KŘÁPKOVÁ

Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Kotlářská 267/2, Brno 611 37

Publikácia vydaná Vratislavskou univerzitou sa, ako napovedá názov, zaoberá pohrebným rítom spoločnosťou vylúčených osôb. Autor pôsobí na Ústave archeológie a tejto problematike sa venuje dlhodobejšie. Z jeho ďalších štúdií spomeňme aspoň *Groby przestępców na Śląsku w świetle najnowszych badań archeologicznych*, publikovanej v roku 2014 v zborní-

Prebal knihy: Paweł Duma, *Śmierć nieczysta na Śląsku*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 2015, 235 stran. ISBN 978-83-61416-37-1